

De Heraut

van de

Gereformeerde Kerken in Nederland.

Het auteursrecht van den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de wet van 28 Junij 1881 (Staatsblad N°. 124).

Zondag 10 November 1895. N°. 933.

Dit blad wordt geregeld des Vrijdags aan de geabonneerden verzonden. Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseren aan de REDACTIE. Abonnementen en Advertentieën aan den Uitgever J. A. WORMSER; Bureau N. Z. Voorburgwal 44, te Amsterdam. Inzendingen die later dan Dinsdag's namiddags te 12 uren worden ontvangen kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen.

Abonnementen: franco aan huis, per drie maanden f 1.20. Afzonderlijke nummers aan het Bureau 10 Cent. Abonnementen worden aangenomen door alle Boekhandelaars, Postdirecteuren enz. en aan het Bureau te Amsterdam. Advertentieën: van 1 tot 6 regels 60 Cent; voor elken regel meer 15 Cent. Aanvragen en vermelding van leedgaven en Verslagen van Vereenigingen 10 Ct. p. regel.

Dan de gemeene Gratie.

Door mij regeeren de koningen, en stellen de vorsten gerechtigdheid. Spreken 9:13.

XI.

Nog nader dient op de bevestiging der Overheid, gelijk die blijkt Gen. 9:6 terstond na den Zondvloed plaats greep, teruggekomen. Zij die de instelling van de doodstraf uit dat vers wegnamen, mogen toch wel bedenken, dat ze niet enkel eene het recht verzwakkende overtuiging op criminalistisch gebied voorstaan, maar tegelijk ook de vastigheid van het Overheidsgezag losmaken. Vast ligt dat gezag dan alleen, zoo het rust in de gratie Gods. De grond onder alle gezag, dat uit den vrijen wil des menschen opkomt, kruist als het oeverzand, en alleen zoo onder dat gezag zich breed en onwrikbaar de onwederstandelijke wil van het Eeuwige Wezen uitbreidt, bezit het Overheidsgezag een fundament, waarop te bouwen valt, en waarboven men veilig woont.

Op drieërlei wijs heeft men herhaaldelijk gepoogd, hier met de menschelijke wildaard uit te komen. Van oudsher door daden van geweld en overmacht, een recht voor den veroveraar scheppend, om het volk van het land dat hij bedwong, aan zich te onderwerpen. En metterdaad stond een aldus gevestigd gezag op hechten grondslag, zoolang de veroveraar steeds de noodige militaire macht te zijner beschikking had, om zijn overmacht te handhaven. Edoch, langer ook niet. Verzwakte de macht van zijn zwaard, en zag het eerst overwonnen land kans, een macht van zekere beteekenis tegen hem over te stellen, dan brak tegen zijn gezag opstand uit, die in bloed gevestigde dwingelandij werd verbroken, en wie eerst onderdrukt werd, kwam er weer bovenop. Vandaar dan ook de gestadige woeling en onrust in streken en tijden, waarin het gezag van de Overheid nog meest uit zulke daden van overmacht was opgekomen. En wel heeft reeds vroegtijdig het recht de meening zoeken te vestigen, dat den veroveraar, althans na eenigen tijd, zijn bezit als wettig bezit moest gelaten worden, maar het springt toch in het oog, hoe deze overtuiging, die om der zonde wil wel moest gekweekt (overmits er anders geen ordelijke staat van zaken kon geboren worden) niettemin het rechtsbesef vervalscht heeft, door op groote schaal roof na moord te kronen, terwijl op privaot terrein geen moord zoo streng als juist de moord om roof gestraft wordt. Verder gaan we hier niet op in. Het volkenrecht staat met dit vraagstuk voor zijn moeilijkst probleem. Een vijandelijk leger dringt uw land binnen, en al naar gelang een veldslag, waaraan ge niets doen kunt, uitvalt, zult ge voor uw trouw aan uw vaderlandsche dynastie met eere gekroond, of als landverrader met den logel gestraft worden. Feitelijke rust hier het recht niet op een grondslag, maar hangt aan de punt van het zwaard. Gevoeg om duidelijk te maken, dat het recht van den veroveraar voor het gezag geen grondslag geeft die hecht is.

De tweede wijze, waarop men zulk een grondslag voor het gezag poogde te vinden lag in den vrijen wil des menschen. Elk mensch, zoo heette het dan, had van nature de vrije beschikking over zichzelf. Niemand kon hem van rechtswege iets doen. Gezag over hem bestond niet. Maar nu kon die mensch wel zelf door zijn vrijen wil zulk een gezag in het leven roepen. Naat hem stonden andere even vrije menschen. Blevens nu al deze menschen zoo los naast elkander staan, dan kon dit ook voor allen saam gevaarlijk worden. Het was dus wenschelijk, dat er zeker bestuur kwam, dat orde hield. En zulk een bestuur nu hebben die enkele menschen, krachtens hun vrijen wil, in het leven geroepen. Heel het stelsel der Fransche revolutie. De leer van het maatschappelijk verdrag. Maar natuurlijk ook deze grondslag lag verre van vast. Immers historisch viel nergens aan te toonen, waar die afspraak gemaakt, dit verdrag gesloten was. Het beruiste op pure fictie. Dan lag het in den aard der zaak, dat iemand alleen voor zijn eigen persoon, maar niet voor zijn kinderen zoo iets beschikken kon. Een persoon die meerderjarig werd moest dus weer vrije keuze hebben. Al verder lag het in het stelsel, dat wie morgen den dag anders wilde kiezen, daarvoor het recht moest hebben. En ook dat in een zelfde stad of dorp de één voor, de ander tegen zulk een bestuur moest kunnen kiezen, en dat er dan tengevolge op die wijs toch geen allen omvattend en overheerschend bestuur kwam.

En eindelijk de derde wijs, waarop men waant dat zulk gezag ontstaat, is wat men

het best uitdrukt met te spreken van een ontstaan vanzelf. Zij die dit gevoelen voorstaan achten, dat er in de historie zekere natuurlijke draag werkt, die niet is te weerstaan. Dat ten gevolge van dien draag zekere gebeurtenissen in elkander schakelen. Dat ten gevolge van die gebeurtenissen de één naar omhoog stijgt en de ander naar omlaag daalt. En dat op die wijze zekere macht van de één groep over de andere opkomt, die zich dan ten leste in de oppermacht van een enkel man samentrekt. Dit stelsel nu schijnt veel vaster dan de beide eerstgenoemde, overmits het feitelijk op de historie paast. Het is metterdaad zoo toegegaan. Ongelukkigigerwijze echter moet dit niet enkel historische, maar tevens pantheïstische stelsel er wel toe komen, elke zedelijke keur der gebeurtenissen te laten wegvallen. De nobelste daad van een held die zijn volk bevrijdde, komt rechtens in dit stelsel geheel op dezelfde lijn te staan met de snoodste wreedheid, die het volk uitmoordt. Willem van Oranje wint gezag doordat hij zijn bloed waagt voor zijn landzaten, maar ook de Bourbons doordien ze in den Bartholomeüsnacht hun landzaten bij duizenden wreedelijk uitmoorden. Zoo gaat uit het recht elke zedelijke keur weg, en het eind der historie is, dat het gezag op het recht van den sterkste rust, maar om dan ook straks voor nog sterker arm te zwichten.

Uit dien hoofde is er voor de waardigheid, het zedelijk karakter en de vastigheid van het gezag zoo alles aan gelegen, dat het gezag besta, en geloofd worde te bestaan, bij de gratie Gods. »Gratie» is hier genomen in den zin van de »gemeene gratie», wier behandeling ons thans bezig houdt. »Bij de gratie Gods» beteekent alzoo niet, dat God aan zeker persoon, huis of dynastie een bijzondere gunste heeft verleent, als had Hij een volk of natie aan zulk een huis als privative recht overgegeven. »Gratie» beteekent ook in deze uitdrukking de genadige beschikking Gods, waardoor Hij in den chaos der zondige wereld orde schiep en de doorbrekende verwoesting der zonde stuitte. Die beschikking bestaat dus in elk gegeven geval uit twee stukken. In de eerste plaats stelt God het Overheidsgezag als zoodanig in, en ten tweede beschikt Hij in zijn voorienig bestuur wie de man zal zijn, die in een bepaalde streck en in een aangewezen land, dit zijn Overheidsgezag zal uitoefenen. Geloof nu deze voor of regent, dat hem alzo zijn gezag toekwam, en gelooven de onderdanen, dat het alzo op hem gelegd is, dan ligt in dit gezag gedaan hebben. De regel geldt dan: »Door Mij regeeren de koningen», en het apostolische woord wordt waarheid, dat alle macht die er is, van God komt. Het gaat dan naar Jezus' zeggen tot Pilatus: »De macht die gij over Mij hebt zoudt ge niet hebben, als ze u niet van God gegeven ware». En hiermee nu ligt de grondslag van het gezag metterdaad vast, overmits de wil Gods hoog boven het wisselend karakter van onze menschelijke levenssittingen verheven, en in zichzelf absoluut. Met het dusgenaamde »Goddelijk recht» des konings, als een vorst een geprivilegeerd persoon ware, die heel een volk in eigendom had ontvangen, om er vrijmachtig over te beschikken, heeft dit regeeren bij de gratie Gods» alzo niets uitstaande. En evenmin schuilt hierin het denkbeeld der Theocratie. Theocratisch wordt een volk alleen dan geregeerd, als God zelf, zonder tusschenkomst van menschen, aan een volk, gelijk eens aan Israël, de wet geeft; en wet die dan ook uiteraard vastligt, en niet kan veranderd worden.

Dit nu zoo zijnde, is het deswege van het uiterste belang, wel te verstaan, op wat wijs deze instelling en bevestiging van het Overheidsgezag heeft plaats gehad. Wat uit de Schepping opkomt gaat vanzelf en werkt vanzelf, en behoort daarom niet afzonderlijk en opzettelijk ingezet te worden. Dit geldt b.v. van het gezag dat een vader over zijn kind uitoefent, omdat dit gezag ongemerkt en vanzelf uit de natuur van beider wederzijdsche verhouding opkomt. Maar heel anders staat het met het Overheidsgezag. In oorzondigen toestand zou er geen Overheid uit den mensch geweest zijn, gelijk er ook in het rijk der heerlijkheid geen Overheid meer uit de menschen over de menschen zijn zal. Zelfs de Christus niet. Ook Hij toch zal alsdan het Koninkrijk aan God den Vader overgeven, omdat het alles weer vanzelf naar scheppingsordinaantie toega, daar immers God alsdan zijn zal alles en in allen. Zulk Overheidsgezag uit menschen over menschen opkomend, moet dus worden inge-

steld en bevestigd. Hij die het uitoefent, moet vrij zijn tiel kunnen toonen. Het moet voor de consciëntie volkomen klaar en duidelijk zijn, dat zulk Overheidsgezag bindt aan Gods wil. Vergoet toch niet, dat zulk Overheidsgezag u op de grootste offers kan te staan komen, dat men uw geld voor zijns, uw zoon voor het slagveld van u kan wegnemen, en dat ge, hoe onschuldig ook, door verkeerde rechtspraak van uw vrijheid beroofd, ja aan den lijve kunt gestraft worden. Waar nu het Overheidsgezag zoo geweldige inbreuk op uw persoonlijk bestaan en uw persoonlijke vrijheid kan maken, is het natuurlijk noodzakelijk, dat ge in de consciëntie welbewust gebonden zijt; en om dat te kunnen zijn, dient het u van Godswege geopenbaard te zijn, dat metterdaad die God, in wien uw leven is, het alzo besteld en verordend heeft. Dan zwicht ge, anders niet.

Hoe zult ge dat nu weten? En zeker dan is Paulus' zeggen, dat alle macht die er is, uit God is, van hooge waardij. Van waardij ook wat Jezus tot Pilatus zei: Gij zoudt geen macht over Mij hebben, zoo u die niet van boven gegeven ware. En ook van waardij de verklaring van den Heere bij de Spreukendichter in de personificatie der Wijsheid: »Door Mij regeeren de koningen.» Maar toch, zonder meer bevredigt dit u niet. Ook vóór Christus' geboorte en Paulus' optreden hebben duizenden van jaren de natien en volken onder Overheden geleefd. Het Overheidsgezag is niet pas met Pilatus, tot wien Jezus sprak, of met Nero, onder wien Paulus schreef, opgekomen, en zelfs toen de Spreukendichter zijn spreuken samenstelde, hadden er reeds eeuwenlang overheden bestaan, en bestonden er nog bij menigte overheden, die geheel buiten de steer van Israël, waaronder de Spreukendichter zong, leefden. De vraag is dus, wat is dit alles een verklaring ligt, dat het Overheidsgezag alzo van Gods zijde geldt, maar ons niet zegt, hoe en waar het ingesteld en bevestigd is. Het komt hier op de instelling, op de instelling aan, op een daad of uitspraak Gods, waardoor Hij het alzo verordend heeft. Zulk een menschelijk Overheidsgezag is niet natuurlijk, maar tegematuurlijk. Deswege kan het niet vanzelf gelden, maar geldt alleen krachtens een ordinaantie Gods. Die ordinaantie nu waar ligt die? Waar is het Overheidsgezag ingesteld en bevestigd?

Hierop nu hebben onze vaders steeds geantwoord, door te verwijzen naar Gen. 9:6. Iets wat zoo waar is, dat ze bij Rom. 13:1 in de Kanttekeningen er bij voegen, dat de Overheid in Gen. 9:6 »de macht ontvangen had om met den dood te straffen.» En »macht ontvangen» dat is het, waarop het hier aankomt. Gij, mensch, beweet macht over uw medemenschen te hebben, eilieve, van wien hebt ge die macht? Die macht kunt ge niet uit u zelf hebben. Ook kunnen uw medemenschen u die macht niet gegeven hebben, want dan moesten ze die eerst zelf bezitten, en niemand van ons is zijn eigen meester, want niemand leeft zich zelf, en niemand sterft zich zelf, maar allen saam behooren we aan onzen God toe, die alleen over ons te zeggen heeft. Blijft dus de vraag: Hoe, van waar, wanneer hebt gij die macht ontvangen?

Ten zeerste verzoeken we onzen lezers hierop al den nadruk te leggen, die er op liggen moet. Het eenig ware standpunt toch, dat de Schrift ons aanwijst, is dit, dat we als menschen van nature over niets heerschappij hebben. Alle heerschappij komt aan God en Gode alleen toe. Zijns is alles, niet het uwe. En gij hebt over niets, wat dan ook, te zeggen, tenzij God er u zeggenschap over verleent. Lees het scheppingsverhaal maar. In Gen. 1:26 en 28 wordt den mensch een heerschappij verleend, en wel een heerschappij over de vischen der zee en over het gevogelte des hemels en over het veer. In de tweede plaats wordt in Gen. 1:28 den mensch heerschappij over de aarde gegeven. En in de derde plaats ontving hij heerschappij »over het zaadzaamende kruid en over alle geboomte met boomvrucht» (vs. 30). Eerst was dit alles van God alleen, niet van den mensch; en nu geeft God het aan den mensch, en eerst doordien dat God het hem geeft, verkrijgt de mensch er macht, heerschappij en beschikingsrecht over. Zelfs eten wat eetbaar was, mocht de mensch niet zonder Gods toestemming. Vandaar dat er in Gen. 2:16 staat: Van alle boom dezes hofs zult ge vrijelijk eten, maar ook dat er op volgt: Ge moet afbliven van dien éénen boom. Dit nu had natuurlijk geen zin gehad, als de mensch krachtens zijn natuur zelf over alles te beschikken had. En zoo hing metterdaad aan dezen éénen boom, waarvan God het eten van de vrucht verbood, de principiele, allen beheerschende vraag, of God, dan wel of

de mensch heer en soverein over deze schepping was. Had God recht om het eten toe te staan of te verbieden, dan was Hij Soverein. Had daarentegen de mensch recht en macht, om tegen Gods verbod in, over dien boom als over het zijne te beschikken, dan was God geen Soverein over de wereld, maar stond het zeggenschap over heel de wereld aan den mensch. Zoo blijkt tevens waarom in het verbod om van dien boom te eten, heel de quaestie van Gods sovereinheit en oppermacht inzakt.

Staat het nu hierdoor vast, dat een mensch zelfs over een dier of boom, tot zelfs over een worm en insect geen macht heeft, tenzij God hem die macht verleent, dan spreekt het toch wel vanzelf, dat veel minder nog iemand zich als Overheid kan opwerpen, om zich macht en zeggenschap over een mensch, ja over miljoenen menschen tegelijk, aan te matigen; en dat zulk een macht en zulk een zeggenschap alleen dan bestaanbaar is, zoo God die heerschappij van een mensch over menschen instelt en verordent. Rechtsgeleerden, die het recht vóór Christus zullen opbouwen, geven dus op hoogst onnadankende wijze, geheel den grondslag van het recht prijs, indien ze niet duidelijk aantoonen, waar die opdracht van macht van een mensch over menschen heeft plaats gehad, en juist daarom berokkent de rechtstudie zichzelf zoo onberekenbare schade, zoo ze Gen. 9:6 gillpen laat, of er, als over een verouderd verbod, overheen glijd. Volstrekt toch niet enkel de doodstraf, maar ook de instelling zelve van een Overheid wordt dan losgelaten.

Vraagt ge nu, waar het eerst heerschappij door God van een mensch over een mensch is ingesteld, dan moet verwezen worden naar Gen. 3:16, waar God, na den val, tot de vrouw spreekt: »Tot uwe man zal uw heerscheer zijn, en hij zal heerschappij over u hebben.» De Kanttekenaren voegen hierbij: »D. i. gij zult gehouden zijn u naar uws mans wil te voegen, en hij zal macht over u hebben, om over u te gebieden, hetwelk u naar den vleesche lustig zal zijn, terwijl het u vóór den val niet dan lieflijk was.» Metterdaad dus het verlenen van een macht, van een zeggenschap, van een recht om te gebieden. De afhankelijkheid bestond hier krachtens de schepping vanzelf, maar zoo dat de vrouw niet anders wilde. Te volgen was haar toen een vanzelfheid. Toen kwam er alzo geen gebieden te pas, en was er geen sprake van heerschappij. Maar nu de twee willen tegenover elkander kwamen te staan, nu moest er orde in den chaos geschapen, en daarom stelt God alzo de heerschappij van den man over de vrouw in. Van nature is thans de invloed van de vrouw op den man veel sterker dan de invloed van den man op de vrouw; maar als het op zeggenschap, op beslissing, op beschikking en op het stellen van orde en regel aankomt, is de man van Godswege met autoriteit over zijn vrouw bekleed. Metterdaad nu draagt reeds deze maritale macht in zekeren zin het karakter van overheidsmacht, want het is de macht aan een mensch over een mensch verleend, zoodat de één mensch moet zwichten voor den ander, overmits God het alzo gebiedt en verordent. Het is volkomen waar, dat de man in den regel de sterkere is, en als zoodanig eenige feitelijk overmacht bezit; maar dit schiep nog geen hoogheidsrecht. Wel echter schuilt dit hoogheidsrecht in de heerschappij die hem hier uitdrukkelijk over de vrouw verleend wordt.

Intusschen ligt er nog zekere afstand tusschen de instelling van heerschappij van mensch over mensch in den kleinen kring van het huisgezin en den grooten kring der menschelijke samenleving in natien en volkeren. Een tijdlang kan de huislijke inrichting door het patriarcale gezag zich ook uitstrekken tot het verband van geslachten, familien en stammen. Maar als de menschheid, zich alzo verenigvuldigend, een te groot terrein gaat beslaan, raken de geslachten en familien van elkaar af, komen op te grooten afstand van elkaar te wonen, en ten slotte is dit maritale gezag, dat zich vanzelf ook over de kinderen der vrouw uitstrekt, niet meer in staat geheel de samenleving te dekken. Op die wijs ontstaat er dan behoefte aan een Overheidsgezag, dat niet meer uit den huislijken kring opstaat, en een mechanisch karakter draagt. Mechanisch, omdat het hoofd dan niet meer organisch met zijn onderdanen in bloedverwantschap of maagschap bestaat. Reeds vóór den Zondvloed moet dan ook zulk gezag wel zijn opgekomen. Edoch, nu rees de vraag, of dan zulk gezag, dat niet organisch uit de familie opkwam, als een van God verleende heerschappij kon gelden. Daarover nu vindt ge vóór den Zondvloed geen enkele openbaring.

En daarom nu juist is het van zoo overwegend gewicht, dat God de Heere juist deze heerschappij, na den Zondvloed, bevestigd, gelijk onze vaders het uitdrukten. Waardoor nu kan zulk een heerschappij alleen in absoluten zin bevestigd worden? En dan luidt het antwoord: »Alleen daardoor, dat God de Heere het gezag, de autoriteit van een mensch over een mensch absoluut maakt.» En absoluut nu wordt het gezag van een mensch over een mensch alleen daardoor, dat God hem het recht verleent, om over leven en dood van een mensch te beschikken. Waar die macht, waar zulk een heerschappij verleend is, daar is noodzakelijkerwijze het meest absolute gezag over menschen aan een mensch toegekend, en alzo het Overheidsgezag in volstrekten zin bevestigd. Welnu, dit is het juist wat God na den Zondvloed doet. Adam had toen Kain Abel doodslag, nog niet het recht, om Kain deswege te doden. Veeleer stelt God zich hiertegen. Maar na den Zondvloed, stelt God voor Noach en al zijn nakomelingen, dus ook voor ons, de ordinaantie in, dat het bloed van den bloedvergietter door een mensch zal moeten, en dus ook mogen, vergoten worden. Hieruit af te willen leiden dat dan ook onwillekeurige manslag met den dood zou moeten gestraft worden, is natuurlijk ongegrond. Zoo zijn Gods ordinaantien niet. Als er staat: »In het zweet uws aanschijns zult ge brood eten;» bedoelt dit volstrekt niet, dat niemand brood mag eten, tenzij hij eerst van het werk gezwet hebbe. Al zulke uitlegging doet veeleer aan Gods Woord geweld aan. Zulke ordinaantien zijn geen wetsbepalingen uit een strafwetboek, maar Goddelijke instellingen met een rijke kiem, die zich vanzelf ontwikkelen zal. En zoo is het dan ook geschied, dat uit deze ordinaantie zich vanzelf en het Overheidsgezag en het recht om den moordenaar te doden, in goede orde en onder nadere regeling, ontwikkeld heeft. Al wie nu zegt, dat de menschen onderling dit zoo beschikt hebben, en dat hiervoor geen ordinaantie, geen instelling van Gods zijde noodig was, herhalen eenvoudig de zonde van het Paradijs. Gelijk Adam zelfs van geen boom mocht eten, weder verlot van Gods zijde, zoo mag ook geen Overheid over ons menschen heerschen, zonder Gods bestel. En wie dat toch doet, doet als Adam, toen hij van den verboden boom at, en gaat met Adam uit van de stelling, dat de mensch zelf zijn zaak beschikken kan, zonder dat God hem dat recht verleent. Resultaat is derhalve, dat in Gen. 9:6 en het Overheidsgezag bevestigd, en de doodstraf ingesteld is, niet alleen voor toen, maar voor alle tijden, voor al Noachs nakomelingen, en dus ook voor ons en onze nakomelingen, tot aan de wederkomst des Heeren op de wolven.

„Als een brandend vuur.“

Dies zeide ik: Ik zal mij niet bedenken, en niet meer in zijnen naam spreken. Maar het werd in mijn hart als een brandend vuur, besloten in mijn beenderen, en ik bevoelde mij om te verdragen, maar kon niet. Jeremia 20:9.

»Waren onze harten niet brandende in ons, als Hij tot ons sprak op den weg?» Aldus vroeg Kleopas aan Lukas, toen ze op den Panschoor van Jeruzalem. En met dat »branden» van het hart bedoelde hij, dat het hart hun warm was geworden, dat het hart hun in gloed was gezet, dat er een prikkel, een drang was gaan werken, die hun geen rust liet, en dat die sterke actie op hun hart was uitgegaan van Jezus.

Hun Jezus, hoerzeer ook noch door Lukas noch door Kleopas herkend, had die vonk in door die vonk dien gloed in hen ontloken.

»Brandende van nieuwsgierigheid», is de naam dit verhaal ontloende zeggwijs, die nog onder ons gangbaar is, ook al tast en voelt wie nadenkt, dat »nieuwsgierigheid» het woord niet is, om uit te drukken wat de Emmausgangers innerlijk veteerde.

Wat zij onder hun voortwandelen en spreken met Jezus ondervonden hadden was de werking op hun hart van een heerlijke, geheimzinnige macht, een werking die ze eerst van anderen begrepen, en die toch zoo sterk was, dat ze er geen weerstand aan konden bieden.

Iets zoodals Jacob het erover toen hij uitriep: »Gewisselijk, de Heere is aan deze plaats en ik heb het niet geweten.»

Of sterker nog, zoodals Jeremia het ten slotte voor zijn God moest bekennen. »Het werd als een vuur, een brandend vuur, besloten in mijn beenderen, en ik bevoelde mij om het te verdragen, maar ik kon niet.»

En nu vergeten we in het minst niet dat dit bij Jacob, bij Jeremia, en zoo ook bij Kleopas gansch buitengewoon ontmoeting gold, zoodals die ons niet voorkomen.

In letterlijken zin passen alzo deze sterke

uitdrukkingen van een vuur dat in het hart brandt" op ons in ons gewone leven niet. Als het eens in ons hart toeging, zoals Jeremia het doorworstelde, zou er heel iets anders te zien komen.

Maar toch sluit dit allerminst uit, dat zulk een drijven en persen van God in het hart ook nu nog aan Gods heiligen bekend is.

Sterker nog, dat wie aan dit drijven van God in zijn hart vreemd is, den verborgen omgang van het kind met zijn Vader die in de hemelen is nog nauwlijks kent.

Ven vrede die aan de lucht is blootgesteld, gaat op en neder al naar de adem van den wind haar her- of derwaarts beweegt, en zoo ook moet de verlostte ziel voor haar God zijn, zich omringelende naar deze, of overbuitende naar gene zijde, al naar de adem des Heeren haar drijft.

Gevaar schuilt hier ontzeggelijk in, omdat de misleide ziel zoo licht voor een drijving van Gods Geest kan aarzelen, wat opkomt uit haar selve of in haar kwam van menschen of zelfs van Satan.

Het uiterste der voorzichtigheid is hier geboden, opdat de omgang met uw God, het heiligste wat ge hebt op aarde, u niet door zelfbedrog tot een valstrik worde.

De verslagenen door een valsche, ingebeldde mystiek zijn velen.

Maar om het gif dat kan insluipen neemt ge geen verstandeloos besluit om nimmermeer spijze te nuttigen. Slechts maant het u tot toezien op uw spijze en tot keur.

En zoo nu ook mag om het gif der valsche mystiek de verborgen omgang met uw God niet verlaten worden. Integendeel het zoeken van dien omgang, het jagen naar die zalige gemeenschap met het Leuwig Wezen, blijft op de verlossing des Heeren met onoverstaanbare drang werken. Slechts zijn ze tegen zelfbedrog en verleidende inbedding op hun hoede.

Uiteraard kleven ze aan het Woord. Zonder dat Woord, zou hunner het drijven op de golven der levenszee zonder kompas zijn.

Nenna dat Woord van hen weg, en geen lamp die meer hun voet bestraalt, geen licht dat meer voor hen uitschijnt op hun pad.

Uit dat Woord vloeit als uit de eenige Bron al hun wijsheid.

Maar die heertelijke werking gaat voor hun ziel voort van dat Woord als hark uit. In en door dat Woord moet steeds God, de Heilige Geest hun toespreken. Eerst als Geestesgans dat Woord beschijnt, begint dit juweel voor hun zieloog te fonkelen.

Als het bij het lezen niet is, of God zelf in en door dat Woord hen toesprekt, pakt het hun ziel niet, en doortreft dat Woord hen niet met heiligen gloed.

Dat Woord is hun niets dan omdat het voor hun beest het Woord van hun God is. Dat Woord is en blijft instrument, en niet om dat Woord maar om den levenden God is het hun te doen. Eens als ze sterven nemen ze van die Heilige Schrift voor altoos afscheid, maar wat hun dan eeuwig blijft is hun Vader en hun God.

Roeken-religie is geen religie, en woorden-vroomheid verward het hart niet.

In alle religie gaat het de ziel om den almachtigen, den levenden, den slomtengevoordigen God, Schepper van hemel en aarde, Verlosser uit de banden des doods en Heiligmaker van het naar heiligheid dordend mens.

Een gebed buiten dien levenden God gebeden, is geen bidden. Biddingen, dat de lippen lofklanken uitsorten, maar de ziel buiten aanbidding blijft, is geen loven.

Onder alle lectuur en lof en smeking moet de Heilige dringen, moet er een uitgang van het hart in aanbegering naar het Voorwerp van onze eeuwige liefde zijn. En eerst waar die liefde zoekt en niet rusten kan eer ze haar God gevonden heeft, is de vroomheid door de verborgenheid der godzaligheid, door het mysterie der religie in u werkende.

Zoolang dit nu, voor uw beest, een drang is, die van uwe zijde komt, maakt die drang u niet gelukkig.

Dan spreekt er nog alleen het heimwee van den balling in. Een onbesdand verlangen, dat onbevredigd blijft.

Want het is wel waar, dat wie zoekt vindt, maar niemand vond ooit omdat hij zocht. Al u vinden komt slechts van de u opzoekende, u ontmoetende, u verrijkende liefde Gods.

Just zoals bij Euzoas.

Lukas en Kleopas zochten hun Jezus, maar dat ze hem vonden was alleen, omdat Jezus zelf bij hen kwam en zichzelf onder het breken des broods aan hen ontdekte.

Vooral bij Jeremia kwam dit sterk uit. Hij immer zocht zelfs niet. Integendeel hij ontvulde zijn God, en zocht aan het drijven van zijn God te ontmoeten, toen de Heere hem ten kaste klein kreeg, en Jeremia zijn ziel met moed ontloot, en toen ja erkende dat het vuur in zijn hart, de gloed in zijn ziel door Gods eigen hand ontstoken was.

En eerst waar dat beest ook in u komt, is er zaligheid, is er de genieting eener alevestermeesterde liefde.

Dan kent gij den Heere.

En dan is het ja, waarlijk, zins werking in uw binnenste, zijn persoonlijke bemoeienis met u. Dat ge niet meer vraagt, of God er is, en totter uw God is, maar dat ge weet en voelt en ontwaart: Daar is Hij, daar werkt en dringt Hij, daar van binnen in mijn eigen ziel.

De tempelaar van het hart is dan ontlooten, en God Almachtig is tot de plaatsen zijner ruste in uw eigen hart ingegaan.

Dan gaat vanzelf uit die Sions-zaal van binnen het lied der aanbidding op, en wordt het offer van lof en liefde gemengd op zijn altaar.

Een zielewilde om niet onder woorden te brengen.

Neen, zelf vermoogt ge niets, en omstandigheden hebben geen macht, en geen mensch beschikt anders over u dan in schijn, en Satan, wat vreeselijk wezen hij ook zij, blijft toch een creatuur dat zonder Gods wil zich niet roeren noch bewegen kan.

En zoo komt ge dan tot een heel ander leven, tot een gansch andere existentie, tot een geheel ander beviden en ontwaren.

Nu is het, van den morgen dat ge opstaat tot den avond als ge u ter ruste legt, altoos uw trouwe Herder die voor u uitgaat, die bij u is, die u aan zijn hand leidt, en die voortaan onafscheidelijk van uw lot en leven is geworden.

Waar ge ook nederat of gaat, altoos uw God om u en nabij u. Met wien ge ook samen zijt, altoos uw trouwe God de derde in het geselschap. Al u spreken en spreken voor zijn oer, uw schrijven en schrijven voor zijn oog. Uw gaan en voortschrijden op het pad, een drukken van de voetstappen, die Hij er in gezet heeft.

Dat noemen we uw God buiten u.

En als nu die God buiten u mag saamstemmen met dien God in u, zoodat en lot en zieleleven beide in zijn hand zijn, en van oogenblik tot oogenblik door zijn heilige tegenwoordigheid beheerscht worden, dan ja wijkt de koude van het zelfachtig hart, en verdooft het vuur van den valschen gloed, om alnu bevestigende in uw hart te maken den gloed eener heilige liefde, die van God komt en naar God u optrekt, en u met zijn verborgen omgang omringelt.

Een zaligheid, waaraan ge dan wel bij oogenblikken weer ontzinkt, door nevelen die voor u zieleoog trekken, of door zonden die uw hart ontsetten. Maar die nevelen vaagt deszelfde liefde van uw God straks weer van u weg, en die zonden veroort Hij, om u ijlings weer het zalig besef van zijn vertroostende nabijheid, van zijn heiligende gemeenschap, van zijn zielewerkende omgang te hergeven.

En zoo wordt werkelijk uw leven een geheel ander leven, uw bestaan een geheel ander bestaan.

Vroeger wel een God van verre, maar nu een God van nabij en tot binnen in u.

Immanuel.
God met ons!

E Voto.

Voor de vier deelen van E Voto zijn twee banden beschikbaar gesteld, zoodat beide malen twee deelen in één band worden gebonden.

Deze banden kunnen niet van linnen, maar moeten van sterk leder zijn, en voorts dien stillen, deftigen vorm hebben, die bij zulk een werk past.

Zulke banden zijn gereed voor het eerste deel. De banden voor de deelen III en IV worden gereed gemaakt en kunnen binnen enkele weken verzonden worden.

Elke band kost één gulden.

Zij, die wenschen, dat deze band hun franco worde toegezonden, hebben zich daartoe aan te melden bij de Administratie van ons blad, onder overmaking per postwissel of in postzegels van 1/4, voor elk band zonder aftrek van onkosten.

Op enkele aanvragen zonder betaling worden geen banden verzonden. Ook de thans reeds bestelde banden worden dus niet geleverd, tenzij men vooraf daarvoor het geld zende. Om verwaring te voorkomen, kan van dezen regel in geen geval worden afgeweken.

Met het in den band zetten der deelen belast de Administratie zich niet.

Door onvoorzien omstandigheden werd een klein getal Ex. van deel IV nog niet verzonden. Zij komen echter hoogst waarschijnlijk in het begin van de volgende week tot verzending gereed.

De Administratie.

Amsterdam, 8 Nov. 1895.

Verklaring.

De ondsgeteekenden achten zich verplicht de navolgende verklaring publiek te maken.

In de Zuidkerk, No. 44, pag. 3, kol. 3, laat de geachte redacteur twijfel doorschijnen, of de indiening van het verzoek, om eene Commissie van Enquête te benoemen, niet door één van hen beiden misbillikt werd.

Daar zij nu vooral van het voortnemen ten dezen onderdicht waren, en nochtans gemeend hebben, het ten slotte niet te mogen ontraden, zou het strijden met hun eereplicht, indien zij ook slechts den minsten twijfel lieten bestaan over de medeverantwoordelijkheid, die zij in deze zaak op zich hebben genomen.

Zij wenschen daarom hiernaede openlijk te verklaren, dat de benoeming van een Commissie van Enquête, naar hun vaste overtuiging, zooals de zaak in de maand Juni dezes jaars kwam te staan, een niet of te wijzen woordelijkheid was geworden.

Tot op dat oogenblik waren zij van tegenovergesteld gevoelen; waarom zij op de vorige Jaarvergadering met opzet elke uiting van overeenstemming pogden te bezwaren, en nog in Maart dezes jaars de bekende verklaring voorstelden, ten einde het geschil in den bozen van den Senaat tot oplossing te brengen.

De noodzakelijkheid om thans in anderen zin te adviseeren, sproot voor hen voort uit het feit, dat eenige weken vóór de Jaarvergadering, bij de gehoudene samsprekingen der hoogleraren, op een wijze, die voor hen elken twijfel uitsloot, gebleken was, hoe men verterdzaam stond tegenover een diepgaand verschil in beginsel.

Bij die samsprekingen, door hoogleraren over de beteekenis van Art. 2 der Statuten gehouden, was nauwelijks in de eerste plaats de vraag aan de orde gesteld: Wat oogenblik moet inslaan, om tot de laatste beginselen van de Gerefor-

meerde beginselen te geraken; en hierbij nu bleek al spoedig, dat men bij de keuze van die twee vlak tegenover elkaander kwam te staan. Wat eenzijdigs als de eenige goede weg werd aangekend, werd anderzijds bevestigd verworpen.

Dit feit behoeft thans niet langer verzwegen te worden, overmits het reeds buiten hun toedoen bekend werd.

Waar men nu bleek zich te bewegen langs twee geheel uiteenlopende wegen, sprak het vanzelf, dat men noodzakelijkerwijs ook bij geheel tegenovergestelde resultaten moest uitkomen, en volgde hieruit h. i. dat men met een diepgaand verschil van beginsel te doen had.

Onder deze omstandigheden nu was, naar hun oordeel, juist zulk een geval aanwezig, als waarvoor Art. 11 opzettelijk in het *Huishoudelijk Reglement* was ingelascht.

Over de beteekenis van dit artikel konden zij niet in twijfel verkeeren, overmits het door hen zelve, op verzoek van h. h. Directeuren, was ontworpen, en de vergadering het, zonder eenige wijziging of bespreking, had aangenomen.

Deze beteekenis nu lag in het minst niet daarin, dat zulk eene Commissie zekere beslissing van het Collegie van heeren Directeuren of Curatoren, als zoodanig, aan revisie had te onderwerpen; noch ook daarin, dat de haar optredende deze Collegie in verzuim of buitenactie waren gesteld; maar uitsluitend in de poging, om door zulk een Enquête, in hachelijke oogenblikken, gewaar van de Universiteit af te wenden.

Dit gevaar bestond hier, eenzijdigs in het dreigend verlies van een door allen gewaardeerd hoogleraar, of anderzijds, hetzij in het afschudden van de Universiteit van haar grondslag, hetzij in de afsnijding van haar leetocht.

Beide gevaren nu konden door zulk een Commissie van Enquête bestreden worden, overmits zulk eene commissie blijkens Art. 11 in mandaat heeft, allereerst om te pogen de ingediende beswaren in der minne uit den weg te ruimen; en alleen zóó dit onverhoopt mislukken mocht, over die beswaren na onderzoek advies uit te brengen; en dat wel in dier voege, dat geheel de zaak binnen een betrekkelijk kort tijdsverloop kunne afdoen.

Just nu in de behoefte aan zulk een versnelde beindiging van het geschil, lag h. i. de noodzakelijkheid, om tot zulk een buitengewonen maatregel de toevlucht te nemen.

De gewone behandeling toch door de Collegies van heeren Curatoren en Directeuren kon na het incident, waarop hierboven gewezen is, niet anders dan na zeer langen tijd tot afdoening der zaak leiden.

Heeren Curatoren waren namelijk van den Senaat inwachtende eene uitsluiting van de wijze, waarop zulk een geschil door hen kon beoordeeld worden; en deze uitsluiting kon de Senaat niet geven, dan na vooraf zijn onderzoek naar de beginselen vollooid te hebben.

Daar nu dit onderzoek, reeds bij de eerste schrede, gestuit was op principieel verschil, kon, zoo men al niet doodliep, in geen geval anders dan na zeer langdurige besprekingen en onderhandelungen, die zich allicht over meerdere jaren zouden hebben uitgestrekt, op die manier een uitweg gevonden worden.

De vraag rees derhalve, of het bestaan van een Universiteit, die van giften van particulieren leeft, zulk een middel van afdoening der zaak lijken kon.

Reeds nu waren lidmaatschappen opgezegd en de contributien aanmerkelijk verminderd.

De Universiteit werd alzoo rechtstreeks in haar bestaan bedreigd.

Iets waartegen niet geldt, dat leden en contribuanten juist in dit onthouden van hun contributie het geteete middel bezaten, om van hun meening te doen blijken.

Zoo toch kan alleen spreken wie onze organisatie niet kent, of niet doorziet.

Een lid namelijk kan niet zijn oordeel over een enkel kathedraal vellen, door inhouding van zijn contributie. Wie zijn contributie inhoudt trekt alle kathedraal tegelijk, en altoos heel de stichting.

Het was dan ook juist met het oog op deze, uit de Statuten voortvloeiende, omstandigheid, dat zij indertijd hebben voorgesteld, de mogelijkheid voor het instellen van zulk een Commissie van onderzoek te openen; en van actuten zouden zij zich moeilijk een geval weten te denken, waarop het alius in het leven getreden Art. 11 *overdier* en *meer rechtsover* slaan kon, dan het onderhavige.

Zoolang dan ook niet is aangewezen, langs welken anderen en biteren weg, de bestaande moeilijkheid tot oplossing ware te brengen geweest, zonder het gevaar voor onze Universiteit te bestendigen en in zijn dreigend karakter te doen klimmen, blijven zij van oordeel, dat geen uustel voor nogmaals een vol jaar verantwoord zou zijn geweest, en dat uit dien hoofde het inslaan nu reeds van den weg, dien Art. 11 ontloot, niet mocht worden ontreden.

Een weg, welks betreding in het minst geen *aanval*, veel min eenige daad van *vijsdenschap* kon bedoelen, maar die allereerst de mogelijkheid ontloot, om tot uiteen loep over naam te brengen, en voorts om door *verruiming* van de handeling het gevaar, dat of het beginsel of het bestaan van onze Universiteit bedreigde, nog tijdig af te wenden.

Dat in het desbetreffende stuk de gezeten bewaren eenigzins breed, en telkens met citaten, zijn uiteengezet, was de uitdrukkelijke eisch van het artikel. Dat kon niet anders. Een beslissing kunnen zij niet anders oordeelen, of er wordt over den hoogleraar, dien het geldt, in dit stuk niet anders dan op eervolle wijze gesproken.

Aangenamen zou het hun zijn, indien de bladen, die zich over deze zaak uitlaten, deze laatste verklaring wilden overnemen.

Al weten zij toch voor zich-zelf in deze geheele zaak voor het aangezichte Gods gehandeld te hebben, ook het oordeel der broederen mag hun niet onverschillig zijn.

F. L. RUTGERS.
A. KUYPER.
Amsterdam, 5 November 1895.

Vergissing.

Onze redactie behield zich het recht voor, om terug te komen op de tegenspraak, waarin de jongste brochure van den heer Lohman ons, op grond van breede citaten, met ons zelve zocht te brengen.

Natuurlijk toetsen we deze onderstelde tegenspraak uitsluitend aan den inhoud van ons blad, zonder ook maar met een woord in te gaan op het verband, waarin de schrijver deze citaten met zijn pleidooi brengt.

Waar we hier voor opkomen is uitsluitend de eere onzer redactie.

De indruk is gegeven, alsof we nu zus dan zóó spraken, en dit zou den invloed van ons woord ondermijnen.

Daarom en daarom alleen achten we ons verplicht, door een enkele vingerwijzing aan te toonen, hoe uitsluitend *vergissing* en *misverstand* den geachten schrijver tot een beroep op deze citaten kon verlokken.

We bepalen ons ditmaal tot twee citaten uit ons No. 318 en 320.

Ze zijn van dezen inhoud.

In ons No. 318 schreven we, dat het gebod uit Lev. 24:15-17, hetwelk de terdoordbrenging eischte van een iegelijk die onder Israël den Naam gelasterd had, als zoodanig, niet geldt als strafrechtelijke bepaling voor andere volken; en lieten ons toen in deser voege uit:

«Van letterlijke toepassing van dit gebod kan geen sprake zijn op zijn. Dan toch zou alleen hij onder deze bedreiging vallen, die opzettelijk den NAAM had gelasterd; dan zou geen aardch rechter, maar God de Heere zelf recht moeten spreken; zoo het vonnis bepaaldelijk de steuniging moeten zijn; en niet de beul, maar heel het volk moeten executeren.

«Ook zij (de tegenstanders) zullen dan zeggen: Neen, letterlijk, als concreet gebod geldt het niet, maar zooveel zegt ons dit gebod dan toch, dat God de Heere wil dat de laatste godheid worde, en wij nu ten onzent alleen de Overheid het recht bezit, om iemand het leven te ontnemen, zoo volgt hieruit, dat de Overheid ten onzent tot het doden van zulk een lateraar gehouden is.

«Maar ook al daakt men tot dit veel zwakkere af, dan nog houden we aan en blijven vragen: Hoe weet ge uit dit verhaal (dat aan den tekst voorafgaat) «dat het Gods wil is, om zulk een vloeker ook nu nog en in alle landen en tijden te doden? Is het niet zeer wel mogelijk, dat Gods wil hier volstrekt niet algemeen en over alle volken, maar uitsluitend voor de bijzondere beoedeling van Israël is megedeeld? En dant gij het aan, om, waar, op zijn zachtst genomen, deze mogelijkheid toch altoos openblijft, de Overheid te wapenen en te machtigen tegen den ketter?»

«Bovendien, zoo ge dan [dat] al aanneemt (wat we u betwisten) en dan onderstelt, dat hier aan alle Overheid zulk een macht en last verleend wordt, zeg dan ons, bidden we u, wat u dan recht geeft, om, indien het dan duidelijk Gods wil is, dat zulk een lateraar of vloeker onverwijd sterfe, in uw wetregel te schrijven (gelijk sommigen gedaan hadden) «dat hij in den regel niet behoort te sterven, dat *ballingschap* meestal volstaan kan, en dat slechts in het alleruiterste geval tot executie met het zwaard of met den strop mag worden voortgeschreden.

«Gij, die zegt, Gods wil te eerbiedigen, maakt gij dan het recht Gods niet krachteloos door uw toegeevende inzettingen?»

En in gelijken zin schreven we in No. 320:

«Niet alleen de wet van de Tien Geboden geldt voor onze Overheidspersonen, maar heel de Wet Code, gelijk die in de H. Schrift staat voor ons ligt, mits ook de Overheidspersonen maar doen, wat elk onzer moet doen, t. w. onderscheiden tusschen den wille Gods, waarvan het beginsel in de geboden der Wet is uitgedrukt, en de wijze waarop dat beginsel in ons land en in onzen tijd moet toegepast.»

Nu acht de schrijver van het vlugschrift, dat hetgeen hier van Lev. 24:15-17, en in het algemeen van de dusgenaamde Mozaïsche wetgeving door ons werd gezegd, ook toepasselijk is op Gen. 9:6.

Ware dit nu zoo, dan waren we uiteraard met ons zelve in lijfrechte tegenspraak.

Ons gevoelen toch was, en is, dat Gen. 9:6 ook nu nog pertinent voor ons geldt, en dat daarentegen bepalingen als in Lev. 24:15-17 voorkomen, ons alleen binden door het beginsel dat daaraan ten grondslag ligt.

De schrijver daarentegen oordeelt dat ook Gen. 9:6 ons alleen door het beginsel bindt, en beroept zich voor dit zijn gevoelen op ons oordeel over Lev. 24:15-17.

Hier nu is niets in het spel dan eene *vergissing ajuerzijds*.

Immers de strafwetgeving die God aan Israël gaf, was een nationale wetgeving, die alleen dat *éne volk* betrof, en dientengevolge als wetgeving gewievel, zoodra aan het bestaan van dat volk in een eigen staatsfeer een einde werd gemaakt.

Gelijk Calvijn en alle Gereformeerde leeraars eenparig betuigen, is deswege deze nationale wetgeving van Israël op ons en andere volken niet meer van toepassing, en bindt ons alleen het beginsel dat aan die wetgeving ten grondslag ligt.

Maar tot die nationale strafwetgeving behoort natuurlijk Gen. 9:6 volstrekt niet.

De ordnantie van Gen. 9:6 is voor Noach en al zijn nakomelingen gegeven. Daar hiet toe nu ook ons volk behoort, dus ook voor ons.

Wat we over Lev. 24:15-17 schreven, handelde alzoo over een geheel andere stof,

en is in geen enkel opzicht met Gen. 9:6 vergelijkbaar.

Er valt hier derhalve geen de minste tegenspraak te ontdekken, maar er heerscht integendeel volkomen overeenstemming, indien we in No. 318 en 320 van ons blad opkomen tegen hen, die de nationale strafwetgeving van Israël thans nog willen doen gelden; en daarentegen de ordnantie van Gen. 9:6, als thans ook voor ons nog geldende, handhaven.

Dit alles beheerschend onderscheid voorbijeende, heeft de schrijver zich in zijn beroep op onze uitspraak, we gelooven gaarne, geheel te goeder trouw, vergist.

Kerkverband.

Sedert eenigen tijd gaan er van zekere zijde stemmen op, die bezwaar maken tegen enkele uitdrukkingen, zegswijzen of voorstellingen door den hoofdredacteur van dit blad over eenige godgeleerde stoffen door den druk gemeen gemaakt.

Een enkele is zelfs van oordeel, dat de *onderlingen* hierop behooren toe te zien.

Formeel nu hebben we hiertegen niet de allerminste bedenking.

Liefde voor de waarheid, voor de eere Gods en voor de kerken, en evenzo liefde voor den broeder, die men acht op een of ander punt te dwalen, kan zelfs gebiedend, dat men in zulk een geval op meer dan eens wijze protesteert en waarschuwt.

Ook bestaat er geen twijfel over, of de hoofdredacteur van ons blad zou te allen tijde bereid worden gevonden, om zich of te verantwoorden, of waar hem ongelijk bewezen werd, zijn oordeel te wijzigen.

Dat het oordeel der kerken ten deze competent is, staat evenzo boven allen twijfel.

Niet dat men daarom op alle slakken zout moet leggen, of iemand vangen moet in een vuur. Maar als het beginselen raakt, is ook o. i. zwijgen volstrekt niet altijd geoorloofd.

Wel mag men hierbij éen ding niet vergeten; en dat is, dat elk kerkverband rust op zeker kerkelijk akkoord, en derhalve alleen in zoverre bindt, als dit akkoord een band aanwijst.

Een eenparigheid van gevoelen, die zich tot alle punten in den omtrek, en zelfs tot de wijze van uitdrukking uitstrekt, is in de kerk op aarde nimmer bedoeld noch bereikt.

Steeds hebben de kerken begrepen, dat er stukken waren, waarvan in geen geval tweerlei meening kon worden toegelaten; maar ook dat over andere stukken nog niet dat volle, heldere licht was opgegaan, hetwelk den éen recht zou geven, om den ander uit te sluiten.

We behoeven slechts aan de Supralapsariers en Infalapsariers te herinneren, om duidelijk te maken, hoe ook onze Gereformeerde kerken zelfs op lang niet zoo onbeduidende punten tweerlei meening hebben vrijgelaten.

Evenzo was het met het geschil der Voetianen en Coksianen.

En zoo is het ook nu nog op tal van punten, waaromtrent lang niet allen eenstemmig denken, en waarover toch de kerken nooit een beslissend oordeel geveld hebben.

Natuurlijk betwist niemand dat de kerken desverricht niet het recht zouden bezitten, om allengs op een of meer van zulke punten tot *andere* formulering der beginselen te komen.

Komen eenmaal, onder Gods genade, onze kerken weer tot hooger geestelijken bloei, dan zal dat o. i. op meer dan één punt zelfs *moeten* geschieden.

Dan echter zal het onderwerp, waarmede zulk een punt in verband staat, in zijn geheel moeten overzien worden, en zal het kerkelijk oordeel eerst kunnen volgen, nadat over zulk een onderwerp genoegzaam licht is verspreid, zoodat de verschillende inzichten in goede orde en in juiste formulering tegenover elkander zijn komen te staan.

Of nu dit laatste met opzicht tot de definitie van de Theologie als wetenschap, die in den Doopeling te onderstellen qualiteit, de aggregatorische of organische opvatting van het Lichaam van Christus, het uitgangspunt der rechtvaardigmaking, en zooveel meer, reeds het geval is, blijft thans hier buiten bespreking.

We wenschen met deze opmerking alleen op zekere *mildheid* in de praktijk der vaders te wijzen.

Doch dit neemt in het minst niet weg, dat een ieder ten deze handelen moet naar zijn overtuiging.

Wie bij de kerken klagen wil, klage bij de kerken.

Of ook wie dien weg te lang acht, kan zich tot Deputaten wenden.

Er zijn toch vanwege de kerken Deputaten benoemd, om toezicht te houden op de Theologische faculteit der Vrije Universiteit.

Oordeelen nu deze Deputaten dat éen of meer hoogleraren dezer faculteit uit het goede spoor gaan, dan ligt het ongetwijfeld op hun weg om hierop inspraak te maken.

En men kan er zeker op gaan, dat Directeuren en Curatoren der Vereeniging voor Hooger Onderwijs op Gereformeerden grondslag, vollen ernst zullen maken met elke bedenking die tegen het onderwijs aan de Vrije Universiteit, als in strijd met de Gereformeerde beginselen, mocht worden ingebracht.

Zij weten het toch, aan de handhaving der beginselen hangt haar toekomst.

Zoo staan er zelfs twee wegen open, om *wettelijke* of *ondersteld* kwaad te stuiten.

Beginselen moeten ons heilig zijn.

Slechts zie men, eer men hiertoe overgaat, wel toe, voor welke beginselen men opkomt, en tegen welke beginselen men zich overstelt.

Vergissing ware hier heilloos!

Bij den e dien we vast dat men zich onze vaders om, in strijd allerlei kinder zelve te doe doopt, te erk De regel kinderkeens d vigen' zijn n die door helj schap met l 3, de beslis geloovige i onder eenz zijn kinderke 'geloovigen' pen, alvoreu hooren tot t deel der kerf Evenzo: kens der g door de ker overmits hun men is; 3, n niet te doope doopt, zoo l bestaan, en l En ook: kinderkeens d die buiten l het kerkelke wandel; en j niet te doope Een reeks, op allerlei w dan uit het b van de klein en dat voor die blijkens het oordeel conclusie om strijd is met i Dit feit w gezien. Schu Hoe men het looze moeilijk steden telken Hierbij vol woonte, om v vaders was, conformeeren, dan ook, dat tijk der vade heiligen Dog men gedurig retisch niet k De practijk zicht in den niet geoorloo puden der tra Gereformeerd Vermetel i retiseert, en goen acht ge steeds te beg historie. Dat is reeds een i reeds het ver deden. Maar moeden mog Er moet tea waarop de v die gronden waarheid get Alleen zoo op die wijs l Doops cenpa de bestaand vervangen. Gelijk ons er ligt in het derwerp, dat nadere besliss Tot nader houding van l over toch b leest genoeg Ook niet ov kinderkeens d immer ook, de vraag, w vige' ouders erkennen zijn. Nu mag in vaders, waar pen of niet d noemt de w daan. Slechts ze exceptie, slo heiligen Doop En wat n d, wijs ze d moesten rech gevoelen niet mocht op de i maar bijna v bij de Bes der kerkvade Dit nu is klaren, dat i zuivere gevol practisch lang de groote i meende kerst Men leefde gewoonte het gegrdit, dat het stierf, ge den, Wat o men bleef a Doop voor anders om ge het toch ha boren wicht als dan de ke men dat ha lijk. Een Die rad, die bla Eger nog Wie aldus niet zelden, gant, d. w. en pastoor